

Eylül, 2015 Sayı: 12

ODAK YAZAR

“Yazarın amacı ve meselesi edebiyattır”

Bu ay Otok Yazar sayfalarımızın konuğu Ayşegül Devecioğlu oldu. “12 Eylül’ü edebiyatı araç olarak kullanarak anlatmak aklıma gelseydi de böyle bir şey kalkmazdım,” diyen Devecioğlu’na konuşuk ve kitaplarını masaya yatırdık...

SAİD CANGİR
saidcangi@hotmail.com

Hem hikâye hem de roman türünde örnekler verdinizi biliyoruz. Kendinizi hangi türde daha yakın hissediyorsunuz? Bu anlamda “Yazar” üst kimliğinin altında romancı mı yoksa hikâyci mi yazmasını arzu edersiniz?

Dünya bize her zamankinden daha parçalanmış bir görünüm sunuyor, türler arasındaki katı ötekiler esneklesdi, metin türleri arasında bir geçişlilik söz konusu ve bu bana doğal geliyor. Öte yandan yazım sürecini biraz mistifiye etmek pahasına metin de kendi biçimini seçiyor diyeceğim. İki öykü kitabım var, öykülerini romanlardan daha çok sevdim; ama bu bir anlam taşır mı bilmem.

Yazdıklarınızda bir “geçmişle hesaplaşma” durumu söz konusu. Uzun bir aradan sonra kaleme aldığımız “Ara Tonlar” romanında da bu durumu gözlemleyebiliyoruz. Bu noktada edebiyatın sizin için amacınan ziyade bir araç olduğunu söyleyebilir miyiz?

Kitap yazarken amacınan edebiyat, kitabın geçmişle hesaplaşma gibi bir misyonu ya da benim öyle bir niyetim yok. Tabii bir sanat yapıtıdır, öykü, roman, resim de toplumsal yüzleşmenin, hesaplaşmanın parçası olabilir hatıca çok da etkili olabilir; ama sanatsal gücü sayesinde yapabilir bunu. “Kus Diline Öykünen” de kayıp zamana saksım bir askı anlatmak istemişim, “Ara Tonlar” da bir dönüştürme hikâyesi anlatıyorum. Kurmacanın dünyasını oluştururken üstünde pek konuşulmayan bir dönemi de canlandırmaya gayret ediyorum. Her ne kadar yaşadığım bu döneme bugünden bakışımı öykülerim ya da romanların dünyasını kurarsam da bu dünya sanal. Geçenlerde bir söyleşide Soyvet Devrimine ilgili onca kitap okuduğumu ama hiçbirinin “Sevengur” kadar aydınlatmadığını söylemişim. Ne var ki, “Cevengur”u Soyvet Devrimi hakkında bilgi edinmek için okudum, Platonov’un yazımından daha almak ve bu hazla birlikte kitabın anlatığı ya da anlatmayı hiç anlamadığı, belki bir sözük ya da betimleme yalnızca bana açılan dünyaya nüfus edilebilir kiçik okudum. Edebiyat yapıtlarından bilgi edindiğimi de doğru ama bu bilgi başka bir bilgi.

Sorunuzu dönersek: 12 Eylül’ü edebiyatı araç olarak kullanarak anlatmak aklıma gelseydi de böyle bir şey kalkmazdım. Edebiyatın aracılaşmasını izin vermemesi bir yana, edebi metinlere okurun kuracağı ilişki özgülüdür değil. Eğer “gazosa hap atmak” gibi bir şey kastedilmiyorsa, bu çerçeveden dışına çıkmak gerekir. Çünkü edebiyat araç mı amaç mı kişisi verim alabileceğimiz bir vere götürmüyor bir. Öte yandan her yazdığımız ve meselesi vardır bu söz değil. Yazarın amacı ve meselesi de edebiyattır. Anlatmak istediği, ancak böyle dile gelir yani meselesi ile dile geliste içindir. Bu mesele her neyse edebiyatın dünyasında varolabilme ve anlam bulabilme için değil de tabii bütün karnasızla 12 Eylül’ü anlatılmadığı gibi bir mesele var, bu kendime karşı da borcum, bir at kestanenin, gelip geçene selam veren bir kediye, insanlara küsen bir sokak köpeğine, pusuya yatan bir eşi, hasım haline gelen bir koltuğu çeşitli toplumsal durumlara saksım ya da toplumsal durumlardan içinde açılıp zenginleşmiş insanlarıml

Ayşegül Devecioğlu

“Fikrimiz, 12 Eylül diye kodladığımız büyük toplumsal yükseliş ardından gelen toplumsal yıkım kurmacanın dünyasında yeterince yer bulmadı. Bu olgu 12 Eylül sosyolojisi içinde önemli bir yer tutuyor.”

latabilecek gibi meselelerim var.

Önceki soruya ilintili olarak 12 Eylül sürecinin edebiyatı ayasında yeterince yansıtıldığını düşünmüyor musunuz?

Edebiyat toplumsal gerçekleri aynacı yansıtıyor, tam tersine bize okurlara çok karmışık, çok katmanlı, çok kişisel bir görüntü sunuyor. Sorunuzu yanıtlayacak olursam fikrimce, 12 Eylül diye kodladığımız büyük toplumsal yükseliş ardından gelen toplumsal yıkım kurmacanın dünyasında yeterince yer bulmadı. Bu olgu 12 Eylül sosyolojisi içinde önemli bir yer tutuyor, kurmaca buradada yine de önemli bir işlev gördü; bu yokluğu kaydedti.

Bu darbe döneminin konu alan kimi kitapların gerçeklikten uzak kimilerinin ise edebi anlamda zayıf olmaları yönünde eleştirildiklerini biliyoruz. Siz bu noktada kendinizi ve kitaplarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Edebiyatın konusu olan gerçeklik edebiyata has, kurmaca bir dünyanın gerçekliği ve biz metne kapılıp gitsek de bu dünyaya bilincimiz yerinde olarak gireriz. Bir kurmaca eserininizi inandırması gerekir ki ona kapılabiliriz, kendimize bu izni verelim. Aksi halde etkilenmek bir yana ölkeniziriz. Ne hayat, ne insan ilişkileri sablonlara sığar. 12 Eylül öncesi kusursuz devrimcilerin kahramanca mücadelelerinin ve yenilgilerinin öyküsü değildi. Ayrıca siyaseten bakarsak, böyleleri bir ağır siyaseten de çok yanlış. Bu karnasızlığı hissedilebilir ve yansıtılabilir dünyayı kavrayışımızla ilgili. 12 Eylül’ü anlatmaya ya da olumsuzlayan kimi kitaplar

bu dünya ve insan kavrayışının eksikliği nedeniyle hem kurmacanın kendi gerçekliği yaratma açısından başarısız hem de yine aynı nedenle edebi açıdan da zayıf kaldılar. Yani Ahmet Altan’ın “Sudaki İzi” neden başarısız, yaratılan devrimci tipi sablonlara öteye geçemiyorsa, 12 Eylül öncesi olmayan kimi metinler de aynı açılardan eleştirilebilir hak ediyor.

Ben gerçeklikten beslenen bir yazar olduğunuz kanaatindeyim. Biz de bu düşüncemize saksım yazarak yapam adna soruyoruz. Edebiyatı hayatta paralel midir yoksa onu hayata alternatif bir evren olarak mı görmeliyiz?

Herkes gerçeklikten beslenir, bu gerçeklik içinden yazıyoruz anlam veriyoruz, iletişim kuruyoruz ama kurmacanın dünyası sanaldır. Sözelimi yazdığımız ve romanlarımızın sizin sözünü etmiş biçimde gerçeklikten beslendik halde yuduma, kurmaca olmayan Ağlayan Dağ Susan Nehir’i anımsarsak, “yalan” olmayan pek az şey var. Roman ya da öykü, okura anahtarı verilen bir “biri bizi gözetliyor” evi değil. Roman ya da öykü okuduğumuzda farklı hayatlara anahtar deliğinden bakıyoruz. Edebi temsili bu şekilde anlamamak gerek. Tam tersine metin binbir onunla, kurgusuyla, diyle bu bakışı bir gözlemle ediminden çok daha zahmetli bir aktarıcı ama aynı zamanda keyif verici bir hale sokuyor. Edebiyatın dünyası ne hayata paraleldir ne ona alternatif olabilir. Kurmacanın gerçekliğini bildiğimiz ve yaşadığımız anlamda gerçeklik olmadı gibi. Biz kurmacaya ne kadar kapsalsak da, orada bütün dünyamızla yazılır oluruz. Öyküden ya da romandan etkileniriz, kendimizi üzerine, hayat üzerine düşünürüz. Öykü kahramanlarıyla özdeşleşebiliriz, başka alemlerde geçiniriz ama sonunda dünyaya geri döneriz. Eylemin, deşistirmenin, dönüştürmenin tek bir yeri var o da hayat.

Kadın karakterler etrafında şekillenen romanlar sizin için. Kadının edebiyattaki temsil bağlamında soruyoruz, yeterli seviyede anlatılıyor mu kadınlar? Kadının edebiyattaki temsili pek çok

farklı şekilde olabilir, kadın yazarlar erkek yazarlar tarafından; olumlama ya da olumsuzlama olarak gerçekleşebilir temsili. Nitekim kadın edebiyatta erkek yazarlar tarafından çok temsil edildi. Bu temsili niceliği üzerine değil, niteliği üzerine konuşabiliriz ki, feminist eleştirmenler özellikle yankı yandırmış metinlerde kadının temsili üzerine birçok araştırmaya yaptılar.

Kitaplarınızda kadın karakterlerin hemen hepsi “yar olmak, direnmek, güçlü olmak” gibi ortak noktalarda buluşuyor gibiler. Sizce de öyle mi? Öyleyse neden? Bunu içinde yaşadığımız toplumun barındırdığı dinamiklerin doğası sonucu olarak görebilir miyiz?

Böyle bir şey söyleyebilir mi bilmem, “Xet” öyküsündeki Reyhan, Ziyaret teki Gülizar, Köti’deki yası apartman sakinleri ile trans kadın, Ağlayan Dağ’ın Nacive’si “Ara Tonlar”ın isimsiz anlatıcısının böylesi bir ortak noktaları yok galiba. Kadınlara erkek kimliği üzerinden atfedilen güçlülük cesaret gibi kavramların dışında, görünmez kılınan, kadrajda kalan kadın cesareti ilginç çekiyor benim, kimsenin cesareti diye tanımlanacağı durumlarda.

Kadın karakterleri yaratırken, kadınların durumuna bakışım, dünya görüşüm ve dünyayı algılayışım etken. Ancak başka yazarlar aynı gerçeklikten farklı kadın hikâyeleri de çıkarabilir. Kadınların yıllardır verdiği mücadele yalnız feminist mücadele değil, bir kadının boşanmak veya sevgisizinden ayrılmak için çocuğunu yetiştirmek için yoksullukla baş etmek için verdiği mücadeleler bedeli çokça ölitime ödenen mücadeleler kadın meselesini görünür kıldı, toplumsal dinamikleri etkiledi demek istenen buyas.

İstediğiniz kadın karakterler kitaplarınızda, gelgillerle, özel cestsamalarıyla, çelişkileriyle yer alıyor. Bu anlamda kadını en iyi kadın yazar anlatır gibi bir görüşe katılıyor musunuz?

Böyle bir şey iddia edemem, iddia etmek de istemem. Kadın insanlık durumunun dışında olmadığımıza göre. İhsen’in Hedda Gabler’ın temsili edildiği 1800 li yılların başlarında kadınlara

üzzerindeki etkisini, bir çok kadının kendini bu metinde nasıl bulduğunu anlatan bir makale okumuştum. Anısı Nin’in anlatığı kadını Virginia Woolf’un anlatığı kadın farkı. Ancak bu çok karmışık bir konu, edebi metinler pek çok farklı açıdan politik okunmaya tabi tutulabilir, kadın temsili üzerinden farklı bir övgüye değer bulunan Virginia Woolf’un yapıtları sımsal açıdan okunsa ilginç sonuçlar ortaya çıkabilir. Mesele Flash. Bir burjuva eminden kaçırılan semtli köpeğin gözünden anlatılan yoksulların ve suçluların yaşadığı mahallelerin betimlemesi egemenleri ya da hükümetlerin soyulaştırma girişimlerinde kullandığı dili anımsatmış bana. Dedim ki burası bizim Sulukule.

“Ara Tonlar”daki kadın kahraman bir isim yok. İsimsiz bir kahraman okuyucunun kurdugu özdeşimi kuvvetlendirir mi sizce?

Okurlar olarak da biliyoruz ki, okurun metine kurduğu etkileşim çok yönlü, çoğunlukla çok kişisel ve ölçülebilir olmayan uzak. Romanın ya da öykünün kahramanıyla özdeşleşmek çok gerekli olmayabilir, bazı isimsiz olmasa özdeşleşmeyi zorlaştırabilir de hası yazar da bunu tercih etmiş olabilir. Özdeşim derken metinde okuyucunun kendini tanımasından söz ediyoruz. Metinde bize aşına olanla ya da bizden farklı olanla karşılaşım. Ama bu bağ karakterle bırakın ismi, cinsiyet, sınıf gibi özdeşlikleri de gereksizmiş den insanlık manzumesinin parçası olmayan yazımları zorlaştırabilir.

“Kus Diline Öykünen” ve “Ara Tonlar”da siyaseten etkisiyle daha gerçek olmasın bir dil varken, “Ağlayan Dağ Susan Nehir”de daha lirik bir dil hakim. Dilin tercihi de doğrudan bağlantılı olduğunuz söylemeniz mümkün mü?

Öykü ya da roman metni elbette kendi yatağına akar, kendi dilini bulur. Su tür metinler bu dilde farklı metinler başka bir dilde yazılır diye bir genelleme yapılabileceğini düşünmüyorum. Yaptığımız ayrıma katılmayacağım yani siyaseten etkisiyle daha gerçek olmasın bir dil yorumuna yani genel olarak yazımların lirik bir dilde yazılmayaacağı anlamına gelir ki, herhalde doğru olmaz.

Edebiyatın siyaseten alana bir etkisi olduğunuz söylemek mümkün mü sizce?

Edebiyatın dünyayı sonuza karnasızlığı içinde bütün bireyselleşim ve bütün toplumsallaşımında bize açma konuşması eşsiz bir yıl olduğunuzu düşünüyorum. Ancak bu başka eşsiz, ağır, sezi, tanıma, bilme, kavrama ve telekür yolların olmadığı insanlık gelmiyor. Bazen doğa bir kusun ucunula, bir deniz dağ ya da orman manzarasıyla bazen bir insanı durum bütün olağanlığı için edebiyatın yaratıldığı farkındalıkları yaratabilir, biri büyüleyebilir. Resim, müzik, dans buna yapabilir. Mesele Gezi Direnişi edebi yapıtlara atfedtiğimiz pek çok etkiyi gösterdi insanlık üzerinde. Dünya bize açıldı, zaman ve mekân boyutlandı, şaşırıldı, bitüldü, birçok kişi moda tabirle belkili (Kürtler) traskandılar, geyle) tanıdı, en önemlisi kendimizi başka biri olarak da tanıdık. Dünyaya, insanlara, kente, ağaçlara başka bir gözle baktık. Bakışımız açıldı ve derinleşti. Edebiyatı siyaseten arada her kurmay çalışmış bağlantılı dünyaya henah olabile, insanın ve hayatın sonu karnasız hissedebileme noktasında görüyoruz ben.

“Başka”, “Başka” ve “Başka Aşklar”...

“Başka Aşklar”, var olanı kabul etmeyen, var olanın kabul etmeyeceği hikâyeleri anlatırken, bireylerin kendi yaşamlarında olağan kabul edemeyeceğini düşündüklerini olağan hale getirerek “başka” meselesine çift yönlü bir kapı aralıyor...

SEVAL ŞAHİN
sevalsg@gmail.com

Ayşegül Devecioğlu’nun “Başka Aşklar” adlı hikâye kitabı “aşk” teması etrafında dönen anlatılardan meydana gelen bir eser. Fakat eser bize sadece aşkı değil “başka” aşkları anlatıyor.

Eserde öncelikle dikkat çeken unsur, iki kadın ve bazen bir bazen de birden çok erkek konulu hikâyelerin edebiyatı olması. Bu başka aşklar ise yıllar öncesinde kalmış bir sevgili, oğlunun arkadaşına karşı değişik duygular besleyen bir anne, süreklili karşılaşılan bir adam, apartmana taşınan yakını kadın, köye gelen yazık kadınların bahsettiği adam, oğlunu kaybetmiş bir annenin kızı oluşturan. Hikâyelerin ortak özelliği anlatılarcın kadın olması ve bize olağan, sıradanın dışında kabul edilen ilişkileri anlatması.

Kitabın ilk hikâyesi “Kötü”, karakterleri yaşamın bir kadının hayatında askı gömmesiyle yaşamın nasıl bir karabasına çevrildiğini anlatıyor. Öyle ki adamın onu bırakıp “başka” bir hayata, aşka yönelen açması, bu yönelen açması ya katlamamaya metinde bir ağır var. Bu ağır karşılığı metin için göml-

miş, metinde itelik harflerle yazılmış, kadının adamla gitmeden önceki son konuşmasına dair, kadının anlatı zamanındaki metinle birlikte akan bir başka metin olarak ortaya çıkıyor.

Bu son karşılaşmanın metni, bir ağır gibi, cümle kadının hayatında bu anı hiç unutmadığına, zihninin her bir köşesinde kaldığına, üstelik sürekli olarak durarak yeniden yeniden hatırladığına dair bir “başka” aşka eşlik eden bir “başka” metin. Bu gömülü metin, aslında tüm hikâyeye hakim bir atmosfer taşıyor.

Hikâyenin bütününden tam olarak karakterlerin basına neler geldiği, bir berraklıktan ziyade bize gömülü bir anlatıya paralel bir şekilde çok da net olmayan bir çizide anlatılıyor. Hikâye boyunca ablanın sık sık eskiden buradan deniz görünürdü demesi gibi, denizin tam olarak görünmediği bir hikâyeye ile karşı karşıyayız.

Nitekim kitabın ikinci hikâyesi olan “Tek Careli Olmuşum” de deniz kenarında oturan ve sohbet eden iki kadını ile karşılar bizi. Sadece bir arkadaşın gözünden diğerinin anlatıldığı bu hikâyede arkadaşının hep farklı olan yanına paralel olarak gelişen oğlunun arkadaşına ilgi duyan bir anne vardır.

Ancak bu ilgi de çok net değildir; kadının oğlunun arkadaşına bir kadın gibi mi yoksa bir anne gibi mi bakmaktadır belli değildir zira zaman zaman oğlunun arkadaşının annesinin de ne kadar farklı bir kadın olduğunun sık sık bir arkadaş tarafından kendisine anlatıldığı,

ğ, onunla kendi annesini kıyasladığını dile getirmektedir.

“En Çok Karşılaştığım Adam”, bir kadının yirmi yıl boyunca sokağa çıktığı her gün karşılaştığı bir adam hakkındadır. Buna rağmen hiç konuşmazlar. Sadece bir kez konuşmak için kadın girişimde bulunur, ancak o zaman bir gövdenin başka bir şey olmayan bir adamın neredese ayaklarının dibine düşmesi, ardından bir arbede çıkmasıyla bu hareket yarıda kalır.

Burada da diğer iki hikâyede olduğu gibi tam bir berraklıktan söz etmek mümkün değil. Bu adam kimdir, neden karşılaşılmaktadır, buna dair hiçbir şey bilmiyoruz ve diğer iki hikâyede olduğu gibi burada da iki kadın ve konuşmaları vardır.

“Kötü”, “Kuşun Memed” ve “Xet” ile hikâyeler başka bir kulvara açılır. “Kötü” bir travestinin sıradan bir hayatının hayatında ve sonrasında buradada aşk olubun bir gene ile ilişkisi neticesi var olan hayatını yok saydığı bir hikâyedir.

Bu hikâyenin habercisi “En Çok Karşılaştığım Adam” hikâyesindeki kadının gördüğü gövdesiz, kolları da dirseklerinden kesilmiş adamın varlığıdır aslında. Cinsiyetizleşmiş bir

erkekten her iki cinsiyete de taşınmaya geçeriz böylelikle. Bunun ardından eylemde değil sözde var olan, eşyaya hikâyelerine hem gönderme hep de bir alay gönderen “Kuşun Memed” de kadını dilinde kahraman, eylemde pasif bir erkekke karşılar.

Öyle ki küçük oğlu kadar bile fevrik ve hareket gösteremez. Yoksulluğun her yanını kapladığı bir dünyaya hayatla kalmaya çalışın bir zavallıdır Kuşun Memed. Reyhan’ın annesinin babasını kaybetmiş bir kıza sahip cımsa çabası, evde oğlunu kaybeden nedemese ölmeye yattım annesi ve hatırladıkları... “Başka Aşklar”, var olanı kabul etmeyen, var olanın kabul etmeyeceği hikâyeleri anlatırken, bireylerin kendi yaşamlarında olağan kabul edemeyeceğini düşündüklerini olağan hale getirerek “başka” meselesine çift yönlü bir kapı aralıyor. “Kötü” ve “Kuşun Memed” hikâyeleri bu çift yönlülüğü yansıtmak açısından ilgi çekici bir nitelik taşıyor var olan hayatını yok saydığı bir hikâyedir.